

Beslutningsforslag nr. B 7. Fremsat den 15. oktober 1987 af Jens Thoft (SF), Margrete Auken (SF), Hanne Thanning Jacobsen (SF), Jørn Jespersen (SF), Ebba Strange (SF) og Pelle Voigt (SF)

Forslag til folketingsbeslutning

om garanti mod atomvåben på orlogsfartøjer i danske havne

Folketinget pålægger regeringen i fredstid gældende fartøjers chef eller dennes regering at betinge udenlandske orlogsfartøjers tilladelse til anløb i danske havne af, at de på i hvert enkelt tilfælde forsikrer, at fartøjerne ikke medfører atomvåben.

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

Den offentlige debat i forbindelse med udenlandske orlogsfartøjers besøg i danske havne er accelereret i de senere år, fordi der hersker endog meget stor usikkerhed om, hvorvidt den danske regerings forudsætning om, at disse skibe er atomvåbenfri, faktisk overholdes.

Såfremt orlogsfartøjer under besøg i danske havne faktisk medfører atomvåben, vil dette indebære helt uoverskuelige risici for vore byer og disses befolkning i tilfælde af fejlflytning, brand, terroristangreb eller andre ulykker, der skaber radioaktivt udslip.

Der gøres formentlig, hvad der er muligt og økonomisk forsvarligt for at nedbringe sådanne risici, men muligheden eksisterer rent faktisk. Det erkender forsvarsministeren således i et svar til Forsvarsudvalget af 30. januar 1985 i sagen om det fejlflytvede harpoonmissil, hvor det udtrykkeligt anføres, at »det ikke, uanset alle bestræbelser og trufne foranstaltninger, er muligt at tale om begreber som 100 pct. sikkerhed eller nul-pct. risiko for utilsigtede hændelser«. Samme sted hedder det, »at risikoen for en utilsigtet affyring er på et absolut minimum«. Men altså ikke nul.

Under besøg i Danmark lægger udenlandske fartøjer normalt til i vore store havnebyer, f.eks. Århus, Ålborg og København, hvor et flertal i henholdsvis byråd og borgerrepræsentation ligeledes har givet udtryk for usikkerhed om, hvorvidt atomvåbenfriheden overholdes, og derfor har anmodet regeringen om, at der afkræves de pågældende skibe en erklæring om, at de ikke medbringer atomvåben.

Forslagsstillerne så helst gennemført en regulær dansk inspektion af de pågældende skibe, før der gives tilladelse til anløb af danske havne. Folketinget har imidlertid drøftet dette spørgsmål flere gange, og vi ser desværre ingen mulighed for at skabe et flertal for denne holdning.

En af atomvåbenmagterne, Sovjet, har ved gentagne lejligheder erklæret sig villig til at afgive erklæring om, at landets skibe er atomvåbenfrie

under besøg i fremmede havne. Men endnu er disse erklæringer ikke kommet en på en praktisk prøve, da Danmark ikke har haft sovjetisk flådebesøg i flere år.

I det nordiske område står Danmark stadig mere ensomt med sin atompolitik. Island har indskærpet over for den amerikanske regering, at man ikke ønsker besøg af atomvåbenegnede orlogsfartøjer. Det svenske regeringsparti, Socialdemokratiet, har på sin nyligt afholdte kongres i 1987 besluttet at arbejde for, at atomvåbenmagterne opgiver deres politik om hverken at ville benægte eller bekræfte, at orlogsfartøjer medfører atomvåben. Såfremt dette ikke lykkes, skal Sverige kræve garantier af besøgende krigsskibe.

I Norge har forsvarsminister Johan Jørgen Holst i Stortinget den 9. april 1987 udtalt, at »Norge bygger på den forudsætning at udenlandske orlogsfartøjer ikke medbringer atomvåben under besøg i norsk havn. Denne forudsætning er kjent av atomvåbenstatene, og det henvises til de norske forudsætninger hver gang det gis klarering for besøk av orlogsfartøyer til norsk havn«.

En sådan præcisering af kravet om atomvåbenfrihed er ikke sket i Danmark. Forsvarsudvalget har ikke under behandlingen af tidligere beslutningsforslag om dansk atomvåbenfrihed kunnet få oplyst præcist, i hvilken form og hvornår den danske regering har meddelt atomvåbenmagterne, at det er en klar dansk forudsætning for tilladelse til flådebesøg i danske havne, at skibene ikke medfører atomvåben.

I disse år besøger en række fartøjer, der er udrustet med våbensystemer, som kan anvende atomvåben, Danmark. Om disse fartøjer rent faktisk medfører atomvåben, kan vi ikke vide noget om, da USAs holdning om hverken at ville bekræfte eller benægte, at der er atomvåben om bord, accepteres af Danmark. Den danske regering har således i praksis stukket hovedet i busken og foretrukket at lade, som om der ikke er noget problem.

Men enten respekterer atommagterne rent faktisk det danske synspunkt systematisk, og så kunne befolkningen lige så godt blive beroliget, eller også

respekterer de det ikke, og så rokkes der grundlæggende ved troværdigheden af det danske forbehold over for tilstedeværelsen af atomvåben i fredstid. Er det sidste tilfældet, opstår samtidig de uoverskuelige risici for civilbefolkningen, der tidligere er omtalt.

Denne stikken hovedet i busken har samtidig den katastrofale virkning, at der ikke tages et særligt beredskabsmæssigt hensyn til fremmede orlogsfartøjer. De forankres normalt ved meget centralt beliggende havnekajer, mange besøgende får lov til at gå om bord, og der findes kun et aldeles utilstrækkeligt civilt beredskab, hvis fejlaflfyring, brand, terroristangreb eller andre ulykker skulle indtræffe.

Op sådanne ulykker indtræffer rent faktisk. Listen over atomare uheld hos stormagterne er ganske lang. I slutningen af 1985 lykkedes det således American Friend Service Committee via en afgørelse i US District Court Hawaii at få udleveret Navy Weapons Evaluation Facility Report nr. 1070 dækkende perioden 1965-72, nr. 1070-1 dækkende perioden 1973-74, og nr. 1070-2 dækkende perioden 1975-77, i censureret form. Rapporterne på i alt 98 sider gennemgår den amerikanske flådes atomvåbenuheld for den omtalte periode, 1965-77. Rapporterne viser i alt 381 atomvåbenuheld og -uheld i perioden eller i alt 29 ulykker/uheld pr. år. Rapporten nævner specielt ASROC-antiubådsvåbenet som uheldsramt. Det bør i denne forbindelse nævnes, at flere af de orlogsfartøjer, der netop har besøgt Danmark, f.eks. den amerikanske destroyer »Hayler« er udstyret med dette våben. Det anførte alarmerende antal ulykker og uheld omfatter kun den amerikanske flåde. Den sovjetiske, engelske og franske flåde må antages at have præcis de samme problemer.

De manglende sikkerhedsbestemmelser

I svar fra forsvarsministeren af 11. februar 1986 i forbindelse med behandling af forslag til folketingsbeslutning om kommuners mulighed for at afvise anløb af visse militære fartøjer fremgår det, at »ifølge bestemmelserne i det for havne gældende standardordensreglement må intet skib med brandfarlig eller eksplosiv ladning indgå til havnen, forinden der til havneopsynet er sket anmeldelse om ladingens indhold og mængde samt måden, hvorpå den er emballeret. Havnemyndigheden anviser skibene plads i havnen, for skibe med farligt gods eventuelt i et særligt afsnit af havnen. Der kan af havnemyndigheden og den stedlige brandmyndighed fastsættes særlige sikkerheds-

foranstaltninger, herunder afspærring og etablering af brandvagt.« Det fremgår af samme svar, at ifølge ordensreglementet »gælder bl.a. pligten til at afgive oplysning om skib og ladning ikke for orlogsfartøjer«. Af samme svar fremgår det, at »ifølge § 9 i den gældende lov om nukleare anlæg (atomanlæg) kan der fastsættes bestemmelser om nukleart drevne skibes besejling af danske farvande og adgang til danske havne.« Ovennævnte svar fra forsvarsministeren er optrykt som bilag.

Det er fastsat i § 5 i bekendtgørelsen om beskyttelsesforanstaltninger mod uheld i nukleare anlæg (atomanlæg) m.m., at nukleare skibes anløb af dansk havn kræver forudgående tilladelse fra miljøministeren. Endvidere er det i bekendtgørelsens § 7 bestemt, at der for hver dansk havn, i hvilken nukleare skibe (atomske) modtages, skal udarbejdes en beredskabsplan på foranledning af Miljøstyrelsen, og at beredskabsplanen kræves godkendt af miljøministeren.

Når det drejer sig om civile skibe, er der således klare sikkerhedsbestemmelser, der imidlertid groft tilsidesættes, når der er tale om orlogsfartøjer, skønt disse må forventes at rumme store mængder eksplosiver, kemiske våben og måske endog atomvåben.

I bogen »Hvem behersker Havene?« udgivet af Nej til Atomvåben i 1987 fremgår det af side 23 ff., at de amerikanske myndigheder hvert andet år afholder de såkaldte NUWAX-øvelser (Nuclear Weapons Accident Exercises). Selv i forbindelse med en atomulykke - fremgår det af samme publikation - vil USA holde sig til sin »hverken bekræfte eller afkræfte-politik«. Amerikanske embedsmænd kan faktisk bevidst give urigtige oplysninger til offentligheden for at bortlede opmærksomheden fra indskibningen af ødelagte atomvåben. Dette er en praksis, som deltagerne i NUWAX-øvelsen i 1983 blev kritiseret for.

I rapporten »Nuclear Weapons: Emergency Preparedness Planning for Accidents can be better coordinated« udgivet i US General Accounting Offices Report to Congressional Requesters, februar 1987, anbefales det at give såvel enkeltstatslige som lokale myndigheder mulighed for at koordinere katastrofeplaner til brug for atomvåbenuheld ved at fremlægge uklassificerede beredskabsplaner og lignende oplysninger til myndighederne samt give disse mulighed for at deltage i øvelser i overensstemmelse med disse planer.

Den nævnte rapport antager, at den største uheldsrisiko er, at der sker en konventionel eksplosion eller forbrænding af de ikkeatomare sprængstoffer, som et våben rummer, og at dette medfører

plutoniumudslip fra sprænghovedet. Men rapporten nævner også risici ved tyveri, kapring eller simpel forsvinden af et våben eller dets komponenter. Også en utilsigtet atomeksplosion nævnes – om end muligheden herfor angives at være »på det nærmeste ikkeeksisterende«.

I en tilsvarende rapport om risiciene ved atomvåbenuheld under flådebesøg i australske havne, »Nuclear Accident on Military Vessels in Australian Ports: Site-Specific Analysis for Sydney and Fremantle/Perth«, udgivet af W. Jackson Davis, University of California, 1986«, fremhæves også nødvendigheden af et særligt civilt beredskab under flådebesøg med skibe, der må antages at medføre atomvåben.

I de senere år er der sket en voldsom udbygning af supermagternes skibsbaserede atomvåben, en udvikling, der desværre må antages at fortsætte, selv om – eller måske netop fordi – supermagterne

er kommet overens om at fjerne en væsentlig del af de atomvåben, der er stationerede i Europa. Udbygningen af atombevæbningen på skibe vil i de kommende år øge sandsynligheden for, at orlogsfartøjer vil medføre atomvåben, og da det er for farligt at omlaste disse i rum sø forud for besøg i danske havne, vil den danske befolknings usikkerhed vokse i årene, der kommer.

Der er således tre afgørende grunde til at vedtage dette beslutningsforslag:

1. Antallet af atombevæbnede skibe er stærkt voksende.
2. Den danske strudsepolitik rokker afgørende ved vores troværdighed som atomvåbenfrit område i fredstid.
3. Orlogsfartøjer lægger normalt altid til midt i vore bykerner, men vi mangler fuldstændig enhver form for brugbart katastrofeberedskab, hvis et alvorligt uheld skulle indtræffe.

**Forsvarsudvalgets spørgsmål af 11. februar 1986 til forsvarsministeren
og dennes svar herpå**

Spørgsmål:

»Hvilken kompetence har havnemyndighederne til at afvise skibe med særlig farlige laster? Herunder ønskes oplyst, om havnemyndighederne eller andre nogen sinde har afvist atomdrevne skibe, om havnemyndigheder nogen sinde har påbudt skibe med særlig farlige laster at opholde sig i særlige havneafsnit, og om man nogen sinde har påbudt skærpede sikkerhedsforanstaltninger for sådanne skibe, og hvem der i givet fald har skullet betale herfor.«

Svar:

Spørgsmålet er i den udstrækning, det angår havnemyndighederne, forelagt Ministeriet for Offentlige Arbejder, der til brug for besvarelsen har oplyst følgende:

»Ifølge bestemmelserne i det for havne gældende standardordensreglement må intet skib med brandfarlig eller eksplosiv ladning indgå til havnen, forinden der til havneopsynet er sket anmeldelse om ladingens indhold og mængde samt måden, hvorpå den er emballeret.

Havnemyndigheden anviser skibe plads i havnen, for skibe med farligt gods eventuelt i et særligt afsnit af havnen.

Der kan af havnemyndigheden og den stedlige brandmyndighed fastsættes særlige sikkerhedsforanstaltninger, herunder afspærring og etablering af brandvagt. Udgiften hertil påhviler skibet/ladningsmodtager.

Ifølge ordensreglementet gælder bl.a. pligten til at afgive oplysning om skib og ladning ikke for orlogsfartøjer.

Efter det over for ministeriet af de store havne oplyste har der ikke været tilfælde, hvor havnemyndigheder har afvist atomdrevne fartøjer.«

I den udstrækning, spørgsmålet angår atomdrevne skibe, er dette forelagt Miljømi-

nisteriet, der til brug for besvarelsen har oplyst følgende:

»Ifølge § 9 i den gældende lov om nukleare anlæg (atomanlæg) kan der fastsættes bestemmelser om nukleart drevne skibes besejling af danske farvande og adgang til danske havne. Det er fastsat i § 5 i bekendtgørelsen om beskyttelsesforanstaltninger mod uheld i nukleare anlæg (atomanlæg) m.m., at nukleare skibes anløb af dansk havn kræver forudgående tilladelse fra miljøministeren. Endvidere er det i bekendtgørelsens § 7 bestemt, at der for hver dansk havn, i hvilken nukleare skibe (atomskibe) modtages, skal udarbejdes en beredskabsplan på foranledning af Miljøstyrelsen, og at beredskabsplanen kræves godkendt af miljøministeren. Både tilladelsen til anløb og beredskabsplanlægningen vil forudsætte, at myndighederne får tilfredsstillende tekniske oplysninger om relevante sikkerhedsmæssige forhold ved skibets atomreaktor. Hvis miljøministeren giver tilladelse til anløb og godkender en beredskabsplan i henhold til de nævnte bestemmelser, kan lokale havnemyndigheder, der naturligt inddrages i sagens behandling, ikke antages at kunne afvise anløb af skibet på grund af, at det er atomdrevet.

I august 1958 aflyste den danske regering et præsentationsbesøg i Københavns Havn af den amerikanske flådes atomdrevne ubåd »Skate«. Miljøstyrelsen er ikke bekendt med, at regeringen eller andre myndigheder i andre tilfælde har afvist anløb af nukleart drevne skibe i danske havne.

Senere aflagde et amerikansk atomdrevet civilt handelsskib, »Savannah«, besøg i Københavns Havn og lå ved Langelinie i tiden 25. august -1. september 1964. På foranledning dengang af Sundhedsstyrelsen blev der i den forbindelse udarbejdet en beredskabsplan blandt andet på grundlag af oplysninger

om sikkerhedsmæssige forhold ved skibets atomreaktor og af en vurdering af konsekvenserne i skibets omegn af udslip af radioaktive stoffer til atmosfæren i uheldstilfæl-

de. Omkostningerne hermed blev, så vidt det er Miljøstyrelsen bekendt, båret af hver af de involverede statslige danske myndigheder.«